

Организация работы с информацией должна быть систематической и последовательной. Важно научить детей определять цели и задачи поиска информации, осуществлять ее выборочный отбор, оценивать ее достоверность и полноту. Педагоги должны помочь детям развить навыки критического мышления, быть внимательными и бдительными в отношении информации, чтобы не попасть в ловушку ложной или непроверенной информации.

В заключение, можно утверждать, что успешное формирование информационной грамотности у младших школьников зависит от комплекса эффективных педагогических условий. Основой этого процесса является создание благоприятного обучающего окружения, включающего в себя использование современных образовательных технологий, разнообразные методы и формы работы, а также активное взаимодействие учителей, учеников и родителей. Важно поддерживать интерес детей к обучению, развивать критическое мышление и умение оценивать информацию. Педагогические усилия, направленные на формирование информационной грамотности, не только обеспечивают успешное усвоение учебных материалов, но и развивают навыки, необходимые для успешной адаптации в современном информационном обществе. Важным аспектом формирования информационной грамотности является использование активных и интерактивных методов обучения. Уроки должны быть построены таким образом, чтобы дети активно участвовали в процессе обучения, самостоятельно искали информацию, анализировали и оценивали ее. Использование компьютерных программ, интернет-ресурсов, мультимедийных материалов способствует большей мотивации детей и делает учебный процесс более интересным и доступным. Подобный подход создает прочные основы для будущего образовательного и профессионального роста каждого ребенка, приготавливая их к ответственной и осознанной жизни в цифровом мире.

1. Государственный общеобязательный стандарт начального образования. Приложение 2 к приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от 23 сентября 2022 года № 406. - <https://adilet.zan.kz>

2. Матяш Н.В. Инновационные педагогические технологии: Проектное обучение / Н.В. Матяш. – Москва: Академия, 2018. – 256 с.

3. Семёнов А. Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании. – М.: Изд-во МИПКРО, 2000. – 12 с.

4. Шмелёва Н.Г. Основные аспекты информационной грамотности / Н.Г. Шмелёва, Е.И

Курбанова Д.Н., Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Дене мәдениеті және спорт факультеті, БӨ және ДД - 31 топ студенті
(*Ғылыми жетекші – п.ғ.м., аға оқытушы А.Ж. Кулейменов*)

САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ

Зерттеу мақсаты: оқушыларды ұлттық ойын түрлерінің тәсілдері арқылы салауатты өмір салтын қалыптастыру.

Зерттеу міндеттері:

- Оқушыларды салауатты өмір салтын қалыптастырудағы ұлттық ойындар тәсілдерінің рөлін анықтау.
- Ұлттық ойын түрлері арқылы оқушыларды салауатты өмір салтына насихаттау.
- Оқушыларды ұлттық ойын түрлерінің тәсілдерін салауатты өмір салтын қалыптастыруға үйрету.

Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрлігінің даму стратегиясындағы басымды бағыттарының қатарында оқушыларды және жастарды барлық қоғам өкілдерінің салауатты өмір салтын қалыптастыру арқылы мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуы мен азаматтарының әлуақатының жақсаруы және білім беруді жетілдіру негізінде болып табылады.

Жалпы алғанда әрбір жасаған істердің өзгерістердің өзінше бір орын алатын ерекшеліктері болады, ол адамның денсаулығын нығайту мен тиімділігін қамтамасыз ету және денешынықтыру мен спорттың дамуы үшін оқушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыру қажеттілігінде негіз болатын білім, денсаулық және тәрбиенің беретін өзінің ерекшелігінде болады.

Денешынықтыру мен спорт саласындағы атқарылып жатқан қызмет және оның негізі ұлттық ойындар мен спорт түрлерімен шұғылдану оқушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыруға және тұтастай алғанда ұлы құндылық болып табылатын денсаулық нығайтуға орасан зор болып отыр. Негізгі шара мынада болып тұр, ол салауатты өмір салтын қалыптастыру әдістерін қолдану үшін денешынықтыру мен спорттағы жағдайларды адамдардың өмірлік қызметіне тікелей қолданылатын, салауатты өмір салтын қалыптастыратын оқушылардың ұлттық ойындарға деген құштарлық және ізденістің алға шығатындай нақты кезеңдерін айқындау.

Салауатты өмір салты арқылы денсаулықтың жоғары деңгейі болуына оқушыларды спорт пен шұғылдану, жалпы дене қозғалыстарын қимылға келтіру ол қозғалысты талап етеді, сондықтан әртүрлі

жаттығулар жасау адамның ағзаларының белсенділігі арттырып мен жоғары жұмыс қабілетінің оңтайлы қимыл қозғалыстың болып табылады.

Жастардың және оқушылардың денсаулығын нығайту мен тиімділігін қамтамасыз ету және қоғам мен оның дамуы үшін салауатты өмір салтын қалыптастыру қажеттілігі қамтамасыз етуге толық мүмкіндіктер бар. Салауатты өмір салтын насихаттау арқылы оқушылар мен жастардың ұлттық ойындарға және спорттың барлық түрлері мен айналысуына барлық жағдай жасалуы қажет екенін нақты айтылу керек. [1,б. 24-38].

Жалпы айтатын болсақ - ұлттық спорт түрлерінің тәсілдері арқылы оқушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыру мүмкіндіктерін қарастырып толықтай спорт пен айналысуға жағдайлар жасау болып табылады.

Жалпы білім беретін мектегі оқушыларды салауатты өмір салтына тәрбиелеу және үйрету нақты негіз болып табылады. Мектеп өскелең ұрпақты білім мен тәрбие беру, өздерінің көзқарасын қалыптастыруға негізделген. Білім мен тәрбие – біратұтас ұғым болғандықтан оқушыларды салауатты өмір салтына баулу негізгі ұғым болады. Орта мектептерде оқушыларға білім мен тәрбиенің негізін жоғары болуына талап етілу қажет.

Білім беру мен тәрбиелеу міндеттерін шеше білуде ерекше орын дене шынықтыруға беріледі. Қазіргі кезеңде оқушыларды денешынықтыру сабақтары арқылы бірнеше бағыттарын түрлендіруге болады.

Ұлттық ойындары мен спорт түрлері өскелең ұрпақты жарасымды тәрбиелеудің ажырамас бір бөлігі ретінде қарастыруға болады. Бүгінгі уақыттарда дене шынықтырудың практикалық түрде халықтың ғасырлар бойы жинақтаған және іріктеуден өткен аса бай тәжірибесін өскелең ұрпақты ұлттық ойындар мен ұлттық спорт түрлерінің тәсілдері шұғылдану оқушылардың салауатты өмір салтын қалыптастыруға ықпалды болып және оның білім мен тәрбиелеу ортақ мүдесінде қарастыруға болады.

Жалпы білім беретін мектептерде денешынықтыру мен спорттың әрбір түрлері мен тәсілдері арасында ұлттық ойындарға әрбір сабақтарда және ұлттық спортты дамыту оны қолдау жүзеге асыру арнайы бағдарламалар арқылы жүзеге асырылуы тиіс.

- ұлттық ойындардың түрлерін орта білім беретін оқу орындарында маңызын теориялық және практикалық тұрғыда қарау;

- ұлттық ойындар арқылы дене тәрбиесі сабақтарына салауатты өмір салтын қалыптастыру, тәрбиелеу және оқушылардың қызығушылығын арттыру;

Денешынықтыру сабақтарында ұлттық ойындар тәсілдерін білім мен тәрбие беру оқу орындарында оқушылар мен жастардың қозғалыс белсенділігін қызығушылығын арттыра отырып салауатты өмір салты арқылы тиімді құрал екенін іс- тәжірибе дәлелденіп отыр.

Салауатты өмір салтын қалыптастыру арқылы әртүрлі аурулармен ауыру, ішімдік ішу, темекі тарту, тиімсіз тамақтану, дау-дамайлы қатынастар факторларының алдын алу ғана емес, өмір салтының түрлі жақтарында қалыптасқан көп қырлы бағыттардың алдын алуға негіз болуы тиіс.

Салауатты өмір салтын қалыптастыруда небір болжамдар мен зерттеулердің тұжырымдамалары нақты міндеттерді шешумен байланыстыру қажет санаймыз.[2,б.17-25].

Салауатты өмір салтын қалыптастырудың мақсаты - оқушылар мен жастарда жас ерекшеліктеріне, құндылық ерешелік және имандылық-еріктілігіне сәйкес салауатты өмір салтының ұғымдарын, дағдыларын және нақты пайдалы кеңестер, дұрыс шешімдер қабылдауды қалыптастыру.

Оқушыларды ұлттық ойындар мен спорттық сайыстарда жетістіктер мен міндеттер айқындалады:

- салауатты өмір салтының ұстану және әдістерін үйрете білу;

- өз денсаулығына оқушылардың жауапкершілігін арттыру, қоғамның рухани құндылығы ретінде жауапкершілікпен қарауға тәрбиелеу;

- негізгі гигиеналық дағдыларға үйрету және оның алдын алу;

- осы ауру түрлері және оларды алдын алу шараларымен таныстыру.

Ұлттық ойындардың және спорттық сайыстардың түрлерін оқушыларды және жастарды тәрбиелеуде тигізетін пайдасын денсаулыққа неғұрлым пайдалы екендігін шешіп қойған. Ұлттық ойындардағы қимыл жасап жүгіріп, күш сынасып, ойнайтын ойыны болғандықтан, өкпенің жұмыс қабілеттілігін арттырып, дененің барлық мүшесін шынықтырып жас ағзаның дұрыс шынығуын, себеп болаты сымбатты тұлға болып өсуіне көмектеседі.

Салауатты өмір салтын қалыптастырудың оқушылардың мықты, денесі шымыр, қимылы ширақ, әрі епті болуы үшін ұлттық ойындар арқылы түрлі – дене шынықтыру әдістерін қалыптастырған. Ұлттық ойындар мен спорт түрлерінің міндеті мен мақсатына қарай екі түрге бөліп қарастыруға болады. [3,б.23-34].

Оқушылар мен жастардың денсаулығын нығайтып, денесін шынықтыру үшін мынандай ойын түрлері пайдаланып және қолданылған: маңдай сүзістіру, мойын күшін сынасу, төс соғыстыру, иық қағыстыру, құлаштастыру, қол күшін сынасу, білек күшін байқасу, бел күшін сынасу, тізе қағыстыру,аяқ күшін сынастыру,ауыр көтеру, күрестіру, жарыстыру, еңбектетіп жарыстыру, жаяу көкпар тартыстыру.

2. Оқушылар мен жастардың салауатты өмір салтының ұстануға, батыл болуға ұлттық ойындар мен спорттағы жаттығулар мен шыныққан болып өсу үшін әртүрлі ойындарға бейімді болуға дайындаған:

- тартыспақ- арқан тарту, садақ тарту, көкпар тарту, аударыспақ.

- шабыспақ – қылыштасу, семсерлесу.

- тастамақ – арқан тастау, шалма түсіру, бұғау салу.

- атыспақ – тас ату, найза лақтыру, нысана көздеу.
- алыспақ – белдесу, күресу, жұдырықтасу.

2022-2023 оқу жылдарында оқушылардың салауатты өмір салты мен ұлттық ойындардың ерекшелік деңгейлерін анықтау мақсатында Қарағанды қаласының Ыбырай Алтынсарин атындағы мектеп-лицейде тәжірбиелік эксперимент жүзеге асырылды.

Сабақтан тыс оқушылардың ұлттық ойындарға қызығушылық деңгейлерін анықтау:

1. Салауатты өмір салтын оқушыларға насихаттау
2. Оқушылардың ұлттық ойындар мен ұлттық спорттағы жетістіктері.
3. Орта мектептегі оқушылардың ұлттық ойындарға жүйелі түрде қатысуы.
4. Оқушыларды салауатты өмір салтына қалыптастырудағы ерекшеліктері.

Оқушыларды салауатты өмір салтын қалыптастыруға ұлттық ойындардың ерекшеліктерін мен даму көрсеткішін анықтау мақсатымен ауызша және жазбаша сауалнамалар (сурет-1) жұмыстары жүргізілді.

Топтар	Оқушы саны	Оқушы саны	Барлығы
8 - 9 сынып	52(43,60%)	82 (56,40%)	134
8 - 9 сынып	52 (48,40%)	82 (51,60%)	134
6 - 7 сынып	52(51,25)	82 (48,75)	134
6 - 7 сынып	52 (46,55%)	82 (53,45%)	134

Салауатты өмір салты арқылы оқушыларға ұлттық қозғалмалы ойындар мен спорт түрлері соның ішінде асық ату, тоғызқұмалақ, ойындарына ерекше қызығушылық танытқанын көрсетті.

Салауатты өмір салтын қалыптастыру тұрғындардың денсаулық көрсеткіштерінің жақсаруы мен аурулардың алдын алу бойынша ұлттық ойындар арқылы өзінің деңгейін білдірді.

Орта білім беретін мектептерде ұлттық ойын тәсілдерін ендіру мәселесі аса үлкен маңыздылыққа ие болуда. Ұлттық ойындар, спорт түрлерімен, денсаулықты нығайтуға, ең бастысы, мінез-құлқы мен салауатты өмір салтының қалыптасуына үлкен ықпалы бар екенін білуге болады.

Дене шынықтыру мен спорт сабақтарында оқушылардың ұлттық ойындар тәсілдеріне деген қызығушылығын арттыруды қалыптастыруға бағытталған байқауға болады.[4,6.46-57].

Педагогикалық тәжірибе барысында оқушылар арасында жүргізілген жазбаша және ауызша жүргізілген сауалнама дене шынықтыру сабақтарында ұлттық ойындар мен спорттық қозғалмалы ойындардың қолдану нәтижесі сабаққа деген қызығушылықтың бар екендігін көрсете білді.

Салауатты өмір салтын ұстанған ұрпақ тәрбиелеуге өз әсерін молынан тигізеді деп айтуға болады. Ұлттық спорт түрлері мен ұлттық ойындары арқылы оқушылардың салауатты өмір салты арқылы үйлесімді тәрбиелеудің ерекшелігінде.

Жалпы алғанда денешынықтыру мен спорттың практикасында негізгі алатын мәселелердің және ұлттық ойындары мен ұлттық спорт түрлері құралдары арқылы оқушылар мен жастарға тәрбиелеудің мол тәжірибесін қолдану арқылы беретін ақыл – ойы, ұйымшылдығы, жауапкершігі мен айқындалады.

1.Бөжиг Ж., Кулейменов А.Ж. Оқушыларды салауатты өмір салтын қалыптастыруда ұлттық ойын түрлерінің тәсілдерін пайдалану. Монография. – Қарағанды:ҚарМУ баспасы, 2016,- 88б.

2. Аханов А.А. Қазақстанда салауатты өмір салтын қалыптастыру шаралары. //Валеология дене тәрбиесі және спорт. –Алматы: 2004,- №4,- б.12-15.

3. Сағындықов Е.С. Қазақтың ұлттық ойындары. – Алматы: Рауан,1991. -175 б.

4. Төтенаев Б. Қазақ ұлттық ойындары.- Монография. - Алматы: 1978.

Мұқажан А.С., Карагандинский университет имени академика Е.А.Букетова, факультет иностранных языков, гр. КАус-22-1, студент

(Научный руководитель — ст. пр Рахимбаева Б. Т.)

ТІЛДІ МЕНГЕРУДІҢ ДӘМДІ ЖОЛДАРЫ: ТАҒАМ ДАЙЫНДАУ РЕЦЕПТЕРІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУ

Қазіргі таңда шетел тілін оқыту тілдік құзыреттілікті дамытуды ғана емес, сонымен бірге оқытылатын тілдің елінің мәдениетіне енуі де көздейді және бұл сабақта түпнұсқалық материалдарды пайдаланған кезде ғана мүмкін болады. Мұндай материалдар табиғи тілдік ортамен танысу әсерін жасай отырып, нақты коммуникативті жағдайларды имитациялауға мүмкіндік береді, бұл әдістеме саласындағы көптеген жетекші сарапшылардың пікірінше, тілді табысты меңгерудің негізгі факторы болып табылады [1, с. 51].

Аспаздық әлемде әр елдің өзіне тән дәстүрлері мен тағамдары бар. Асхана негіздерін түсіну ұлт мәдениетін түсінудің кілті болып табылады. Ағылшын асханасы өзінің тойымды таңғыағылшынасынан бастап, керемет түстен кейінгі шайға дейінгі дәстүрлі тағамдарымен танымал.

Лингвистикалық гастрономия аспаздық және ағылшын тілін үйрену әлемдерін біріктіретін қызықты және инновациялық ұғым. Мұндай саяхат арқылы біз тілдік дағдыларымызды тереңдетіп қана қоймай, түрлі